

78401(P)

ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ./2007-2008/40

ਡੀ ਬੀ ਓ ਡੀ ਨੰ: ਡੀ ਆਈ ਆਰ ਬੀ ਸੀ 6/13.03.00/2007-08

2 ਜੁਲਾਈ, 2007

11 ਹਾੜ੍ਹ, 1929 (ਸਾਕਾ)

ਸਾਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕ

(ਆਰ ਆਰ ਬੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ)

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ,

ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ-ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਡੀ ਬੀ ਓ ਡੀ ਨੰ: ਡੀ ਆਈ ਆਰ ਬੀ ਸੀ 5/13.03.00/2006-07 ਮਿਤੀ 1 ਜੁਲਾਈ, 2006 ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਜਿਸ ਵਿਚ 30 ਜੂਨ, 2006 ਤੱਕ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ/ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 30 ਜੂਨ, 2007 ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਨੂੰ ਉਚਿੱਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਪਡੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ (<http://www.rbi.in>) ਤੇ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਪਾਤਰ

ਸਹੀ/-

(ਪੀ ਵਿਜਯਾ ਭਾਸਕਰ)

ਚੀਫ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ

ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ

ਉਦੇਸ਼ :

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ।

ਵਰਗੀਕਰਣ :

ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 21 ਅਤੇ 35-ਏ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼।

ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ

ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿਚ ਅੰਤਿਕਾ-3 ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

ਖੇਤਰੀ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕ ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ।

ਬਣਤਰ:

1- ਭੂਮਿਕਾ

2- ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ

2.1 ਸਾਧਾਰਨ

2.2 ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ (ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ) ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ

- 2.3 ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ (ਬੀ ਪੀ ਐਨ ਆਰ) ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ
- 2.4 ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ
- 2.5 ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦਰ
- 2.6 ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਜ ਦਰ
- 2.7 ਕਰਜ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ
- 2.8 ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਸ਼ੀ ਕਢਵਾਉਣਾ
- 2.9 ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣਾ
- 2.10 ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣਾ
- 2.11 ਖਪਤਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਸਿਫਰ ਫੀਸਦੀ ਵਿਆਜ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ
- 2.12 ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਫਾਲਤੂ ਵਿਆਜ

3. ਅੰਤਿਕਾ

1- ਭੂਮਿਕਾ

- 1.1 ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ 1 ਅਕਤੂਬਰ, 1960 ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। 2 ਮਾਰਚ, 1968 ਤੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਯੋਗ ਵਿਆਜ ਦੀ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ 21 ਜਨਵਰੀ, 1970 ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 15 ਮਾਰਚ, 1976 ਤੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 15 ਮਾਰਚ, 1976 ਤੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ

- ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਦਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਫੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਤਿਮਾਹੀ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।
- 1.2 ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਤੰਬਰ, 1990 ਵਿਚ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਢਾਂਚਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪੇਚੀਦਗੀ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਮੀ ਹੋਈ। ਡਿਫੈਂਸ਼ੀਅਲ ਰੇਟ ਆਫ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਸਕੀਮ ਜਿਸ ਅਧੀਨ 4.0 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਦਰ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਸਬੰਧੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸਬਸਿਡੀ ਸਮੇਤ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਸਨ, ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।
- 1.3 ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਆਰਥਿਕ ਕਮਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਸਬੰਧੀ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ 18 ਅਕਤੂਬਰ, 1994 ਤੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ(ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ) ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਮੰਜੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀ ਹਵਾਲਾ ਦਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਰੇਕ ਬੈਂਕ ਦੀ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2- ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਲੀਨਾਂ

2.1 ਸਾਧਾਰਨ

2.1.1 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਿਆਂ/ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਾਸ਼ੀਆਂ/ਕੈਸ਼ ਕ੍ਰੈਡਿਟ/ਓਵਰਡਰਾਫਟਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਜੂਰ/ਪ੍ਰਦਾਨ/ਨਵੀਕਰਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਡਿਸਕਾਉਂਟ ਯੂਜੈਸ ਬਿਲਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ।

2.1.2 ਵਿਆਜ (ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2.10 ਵਿਚ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ) ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਰਾਂ ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਕੇਟਤਮ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2.1.3 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਦੀ ਰਜੇ ਅਤੇ ਵਰਕਿੰਗ ਕੈਪੀਟਲ ਸਬੰਧੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦੇਣ।

2.1.4 ਵਰਤਮਾਨ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅੰਤਿਕਾ-1 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2.2 ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ (ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ) ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ

2.2.1 18 ਅਕਤੂਬਰ, 1994 ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਬੰਧੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ ਅਧੀਨ ਖੁਦ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਵਿਧੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਵਪਾਰਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਆਜ ਦਰ ਤੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੇ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

2.2.2 ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮਾਰਕੀਟ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨੂੰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

2.2.3 ਖਪਤਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸ਼ੇਅਰਾਂ/ਕਰਜ਼ੇ ਪੱਤਰਾਂ/ਬਾਂਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਗੈਰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹੋਰ ਨਿਜੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੈਂਕ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ।

2.2.4 ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

2.3 ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ(ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ) ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ

2.3.1 ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

(ਏ) ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ

- (i) ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਅਸਲ ਖਰਚੇ, (ii) ਕੰਮ ਕਾਜ ਸਬੰਧੀ ਖਰਚੇ, ਅਤੇ (iii) ਵਿਵਸਥਾ ਸਬੰਧੀ ਨਿਯੰਤ੍ਰਕ ਸ਼ਰਤ/ਕੈਪੀਟਲ ਚਾਰਜ ਅਤੇ ਨਫੇ ਦੇ ਮਾਰਜਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਾਰਜਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਮੰਜੂਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ਬੀ) 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਵਿਆਜ ਦੀ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਦਰ ਹੋਵੇਗੀ।

(ਸੀ) ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਮਿਆਦੀ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਜੋਖਮ ਫੀਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ ਆਈ ਬੀ ਏ ਦੁਆਰਾ 25 ਨਵੰਬਰ, 2003 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

2.3.2 ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਲ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵਧੇਰੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀ ਬੀ ਐਲ ਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2.4 ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ

2.4.1 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ:

- (i) ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ,
- (ii) ਸ਼ੇਅਰਾਂ/ਕਰਜ਼ ਪੱਤਰਾਂ/ਬਾਂਡਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ,
- (iii) ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਬਕਾਏ ਸਮੇਤ ਗੈਰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਰਜ਼ੇ,

- (iv) ਬੈਂਕ ਕੋਲ ਘਰੇਲੂ ਐਨ ਆਰ ਈ/ਐਫ ਸੀ ਐਨ ਆਰ (ਬੀ) ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ/ਓਵਰਡਰਾਫਟ ਬਸ਼ਰਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ(ਆਂ) ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ/ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਨਾਮ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ।
- (v) ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ (ਅੰਤਿਕਾ-2 ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ) ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚੋਲੀਏ ਜੋ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨਪੁਟ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ।
- (vi) ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਡਿਸਕਾਂਉਟਿੰਗ।
- (vii) ਚੁਨਿੰਦਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਸਮਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ/ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮਾਂ/ਕੈਸ਼ ਕ੍ਰੈਡਿਟ/ਓਵਰਡਰਾਫਟ
- (viii) ਕਿਸੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ
- (ix) ਬੈਂਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ
- (x) ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਰੀਫਾਈਨੈਂਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਕਰਜ਼ੇ।

2.5 ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦਰਾਂ

2.5.1.1 ਬੈਂਕ ਆਪਣੀ ਐਸੈਟ ਲਾਇਬਿਲਿਟੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ (ਏ ਐਲ ਐਮ) ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਗਾਂ ਅਧੀਨ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਂ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ। ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਮੁੱਦਰਾ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬੈਂਚ ਮਾਰਕ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦਰਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਬੈਂਚ ਮਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਅੰਤਰ ਨਿਹਿਤ ਵਿਆਜ ਦਰ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਆਜ ਦਰ ਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੰਬੀ/ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਵਧੀ ਦੇ ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰੀਖਣ ਜਾਂ ਨਵੀਂਕਰਣ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2.6 ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਜ ਦਰ

2.6.1 ਕਿਉਂਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ (10 ਅਕਤੂਬਰ, 2000 ਤੋਂ) ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਮੰਜੂਰੀ ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 25,000 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਵਿਆਜ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਵਿਆਜ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਿਆਜ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਵਿਚ ਕੋਤਾਰੀ ਵਿੱਤੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਦਾਇਰ ਨਾ ਕਰਨ, ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ

ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਕਰਜ਼ੇ ਮੋੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਚਿੱਤ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਵੱਲ ਉਚਿੱਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਰਗੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2.7 ਕਰਜ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ

2.7.1 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਇਕਰਾਰ ਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ।

“ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ।”

2.7.2 ਕਿਉਂਕਿ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 21 ਅਤੇ 35-ਏ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬੈਂਕ ਸਾਰੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਜਾਂ ਕਮੀ ਬਾਰੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ/ਨਵੀਂਦਰ (ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ) ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਗੇ, ਜੇਕਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

2.7.3 ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 2.7.1 ਅਤੇ 2.7.2 ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

2.8 ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਸ਼ੀ ਕਢਵਾਉਣ

2.8.1 ਜਿੱਥੇ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥਾਤ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਚੈਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ (ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਅਧੀਨ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਚੈਕ) ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਕਢਵਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਹਨ, ਉਥੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਜ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

2.8.2 ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਚੈਕਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗ੍ਰਾਹਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹਦਾਇਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

2.9 ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣਾ।

2.9.1 ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਧੀਨ ਵਿਆਜ ਦਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

2.10 ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣਾ :

2.10.1 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2002 ਤੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ

ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣਾ/ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਜ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਉਦਾਹਰਣ ਸਵਰੂਪ

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੈਂਕ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਤੇ ਤਿਮਾਹੀ ਆਧਾਰ ਤੇ 12 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਿਆਜ ਦਰ 12.55 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬੈਂਕ ਉਸੇ ਖਾਤੇ ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 12 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਿਆਜ ਦਰ 12.68 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 12 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਯੁਕਤ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਦਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ 12.55 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ (12 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਬਜਾਏ) 11.88 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਦਰ, ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ, 12.55 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ।

2.10.2 ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਕੇਵਲ ਚਲੰਤ ਖਾਤਿਆਂ ਤੇ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਕੈਸ਼ ਡ੍ਰੈਡਿਟ, ਓਵਰ ਡਰਾਫਟ, ਐਕਸਪੋਰਟ ਪੈਕਿੰਗ ਡ੍ਰੈਡਿਟ ਅਕਾਉਂਟ ਆਦਿ। ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ/ਪੂਰਕ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2.10.3 ਲੰਮੀ/ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਵਧੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਲੰਮੀ/ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਵਧੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਵੀਂਕਰਣ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

2.10.4 ਮਾਸਿਕ ਦਰਾਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫਸਲੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ/ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਜ ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕੂਲਰ ਆਰ ਪੀ ਸੀ ਡੀ ਨੰ: ਪੀ ਐਲ ਐਫ ਐਸ ਬੀ ਸੀ 129/05-02-27/97-98 ਮਿਤੀ 29 ਜੂਨ, 1998 ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੰਮੀ ਅਵਧੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਲਾਨਾ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਅਵਧੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਸੂਰ ਪਾਲਣ, ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ, ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਆਦਿ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ/ਕਿਸ਼ਤ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਓਵਰਡਿਊ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ/ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਨਿਯਤ ਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ

ਕੁਲ ਵਿਆਜ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਛੋਟੀ ਅਵਧੀ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੂਲਧਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

2.11 ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਸਿਫਰ ਫੀਸਦੀ ਵਿਆਜ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ

2.11.1 ਖਪਤਕਾਰ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ/ਡੀਲਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਡਿਸਕਾਉਂਟ ਦੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਰਾਹੀਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਘੱਟ/ਸਿਫਰ ਫੀਸਦੀ ਵਿਆਜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਉਤਪਾਦ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਪਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਗਿਆਪਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ/ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜੋੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।

2.12 ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਫਾਲਤੂ ਵਿਆਜ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਜ ਲਗਾਉਣਾ ਵਿਆਜ ਖੋਰੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਂ ਤਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੈਂਕਿੰਗ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਚਿੱਤ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਫਾਲਤੂ ਵਿਆਜ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ/ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ ਲੀਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

- ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉਚਿੱਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਜ ਵਿਚ ਉਚਿੱਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਜੋਖਮ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋਖਮ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਦੀ ਹੱਦ ਜਾਂ ਅਣਹੱਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੀਮਤ ਅਜਿਹਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੁਲ ਰਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਲਾਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਚਿੱਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

- ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਆਜ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਚਿੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ-1

ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਸਮੇਤ

ਭਾਰਤੀ ਮੁੱਦਰਾ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ

		ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ (ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ)
1 (ਏ)	2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ	ਬੈਂਚ ਮਾਰਕ ਪ੍ਰਾਈਮ ਲੈਂਡਿੰਗ ਰੇਟ (ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ) ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ।
(ਬੀ)	2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ	ਬੈਂਕ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਬੰਧੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਪਾਰਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ।
2. ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ		31 ਅਕਤੂਬਰ, 2007 ਤੱਕ ਦੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ
(ਏ)	ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਾਲ ਲੱਦਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ੇ 180 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
(ਬੀ)	ਈ ਸੀ ਜੀ ਸੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰੋਰਕ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ (90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ)	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਾਲ ਦੇ ਲੱਦਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ		
(ਏ)	(ਐਫ ਈ ਡੀ ਏ ਆਈ ਦੁਆਰਾ	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ

	ਨਿਰਧਾਰਤ) ਰਾਹ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਆਨ ਡਿਮਾਂਡ ਬਿਲਸ	ਹੋਵੇ।
(ਬੀ)	ਯੂਜ਼ਲੈਸ ਬਿਲਸ (ਨਿਰਧਾਰਤ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਯੂਜ਼ਲੈਸ ਅਵਧੀ ਫੇਰਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟ ਦੀ ਅਵਧੀ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਸਮੇਤ ਕੁਲ ਅਵਧੀ)	
(i)	90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
(ii)	ਗੋਲਡ ਕਾਰਡ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਯੋਗ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਲਈ 365 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
(ਸੀ)	(ਈ ਸੀ ਜੀ ਸੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ) ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰੋਰਕ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ 90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
(ਡੀ)	ਖਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਕੱਢਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਬਕਾਇਆ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ (90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ)	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
(ਈ)	ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਾਲ ਦੇ ਲੱਦਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ (ਕੇਵਲ ਆਪੂਰਤੀ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ) ਡਿਟੈਂਸ਼ਨ ਮਨੀ ਵਿਰੁੱਧ (90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ)	ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਨਫੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

- ਨੋਟ: 1 ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਦਰਾਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬੈਂਕ ਵੱਧੇ ਵੱਧ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ।
2. ਉਪਰੋਕਤ ਅਵਧੀਆਂ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਸਬੰਧੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ।

3. ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ

- 4 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- 4 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ + 1%

- ਨੋਟ - 1. ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਛੋਟ/ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੋਹਲਤ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੋਰਾਨ ਵਿਆਜ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਆਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਮਾਹੀ/ਛਿਮਾਹੀ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਡੈਬਿਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
2. 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਮੋੜੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਅਵਧੀ ਲਈ 2% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਿਆਜ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ।

4. ਡੀ ਆਰ ਆਈ ਕਰਜ਼ੇ 4.0%

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੈਂਕ ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ:
- (ਏ) ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ।
- (ਬੀ) ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਣ ਪੱਤਰਾਂ/ਬੈਂਡਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ।

- (ਸੀ) ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਬਕਾਏ ਸਮੇਤ ਗੈਰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਰਜ਼ੇ।
- (ਡੀ) ਬੈਂਕ ਕੋਲ ਪਈਆਂ ਘਰੇਲੂ/ਐਨ ਆਰ ਈ/ਐਫ ਸੀ ਐਨ ਆਰ(ਬੀ) ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ/ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ।
- (ਐਫ) ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ।
- (ਜੀ) ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਡਿਸਕਾਉਂਟਿੰਗ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ।
- (ਐਚ) ਸਲੈਕਟਿਵ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ/ਪੇਸ਼ਗੀ/ਕੈਸ਼ ਕ੍ਰੈਡਿਟ/ਓਵਰਡਰਾਫਟ।
6. ਮਿਆਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਫਾਈਨੇਂਸਿੰਗ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਲਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ।
- ਬੀ ਪੀ ਐਲ ਆਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੀਫਾਈਨੇਂਸਿੰਗ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ।

ਨੋਟ - ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਤਿਕਾ-2 ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਅਨੁਲਗ-2

ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਠਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸਵਰੂਪ ਸੂਚੀ

1. ਗਰੀਬ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਸੰਗਠਨ-
  - (i) ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ 5 ਏਕੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਮੀਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੂਮੀਹੀਣ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਪੱਟੇਦਾਰ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
  - (ii) ਦਸਤਕਾਰ, ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਝੁੱਗੀ ਝੌਂਪੜੀ ਉਦਯੋਗ ਜਿਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 50,000/-ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
  - (iii) ਸਵਰਣਜਯੰਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਸਵੈਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਐਸ ਜੀ ਐਸ ਵਾਈ) ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ।
  - (iv) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ।
  - (v) ਡਿਫੈਂਸੀਅਲਰੇਟ ਆਫ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ (ਡੀ ਆਰ) ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ।
  - (vi) ਸਵਰਣ ਜਯੰਤੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ (ਐਸ ਜੇ ਐਸ ਆਰ ਵਾਈ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ।
  - (vii) ਜਮਾਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ (ਐਸ ਐਲ ਆਰ ਐਸ) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ।
  - (viii) ਸਵੈ-ਸਹਾਇਕ ਸਮੂਹਾਂ (ਐਸ ਐਚ ਜੀਜ) ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ।
  - (ix) ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਲਏ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕੁਲੈਟਰਲ ਜਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ(I) ਤੋਂ (vii) ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੈ, ਮਦ (ix) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਐਲਾਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਨ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੰਜਾਬ, ਸਿੱਕਿਮ, ਮੀਜੋਰਮ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਦਵੀਪ।

2. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਸਮਗਰੀ/ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਤਰਕ
3. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਤ ਨਿਗਮ (ਐਸ ਐਫ ਸੀਜ) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਮ (ਐਸ ਆਈ ਡੀ ਸੀਜ) ਜਿਸ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
4. ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਮਾਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਐਨ ਐਸ ਆਈ ਸੀ)
5. ਖਾਦੀ ਐਂਡ ਵਿਲੇਜ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਕੇ ਵੀ ਆਈ ਸੀ)
6. ਵਿਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ।
7. ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਸੰਗਠਨ।
8. ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਅਰਬਨ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮ.(ਐਚ ਯੂ ਡੀ ਸੀ ਓ)
9. ਰੀਫਾਈਨੈਂਸ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੈਂਕ (ਐਨ ਐਚ ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਪਰਵਾਨਿਤ ਹਾਊਸਿੰਗ ਫਾਈਨੈਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ
10. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤਾਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਸੰਗਠਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕਰੇ ਆਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ)
11. ਸਵੈ-ਸਹਾਇਕ ਸਮੂਹਾਂ (ਐਸ ਐਚ ਜੀਜ) ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਾਈਨੈਂਸ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਗੈਰਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ (ਐਨ ਜੀ ਓਜ)

ਅੰਤਿਕਾ-3

ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੀਤੀਆਂ
ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਰਕੂਲਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ :

ਲੜੀ ਨੰ:	ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ	ਮਿਤੀ
1	ਡੀਬੀਓਡੀਡੀਆਈਆਰਬੀਸੀ.93/13.03.00 /2006-07	7-5-2007
2	ਆਰਪੀਸੀਡੀ ਨੰ:ਪਲਾਨ ਬੀਸੀ 10856/04.09.01 /2006-07	18-5-2007
3	ਆਰਪੀਸੀਡੀ ਨੰ:ਪਲਾਨ ਬੀਸੀ 84/04.09.01/ 2006-07	30-4-2007
4	ਡੀਬੀਓਡੀਡੀਆਈਆਰ(ਈ ਐਕਸ ਪੀ)ਬੀ ਸੀ ਨੰ: 79/04.02.01/2006-07	17-4-2007
5	ਡੀਬੀਓਡੀਡੀਆਈਆਰਬੀਸੀ 5/13.03.00/ 2006-07	01-07-2006